

Baró i dandi

Salvador
D.Insa

Calligraf
Narrativa

Baró i dandi

Salvador D. Insa

Edicions Cal·lígraf

Figueres, 2021

Primera edició — setembre de 2021

Publicació

Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

**Disseny de la col·lecció
i maquetació**

Jaime Vicente

Il·lustració de coberta

Dani Torrent

Impressió

DC PLUS, Serveis Editorials

ISBN

978-84-123583-2-2

Dipòsit legal

GI 594-2021

© del text

Salvador Insa Sales

© d'aquesta edició

Edicions Cal·lígraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia
i el tractament informàtic.
Les infraccions d'aquests
drets es troben sotmeses a les
sancions establertes a les lleis.*

A Reeca —tot i que ella mai ho sabrà.

Carmen duia ja gairebé un any prostrada al llit i jo estava segur, tot i ser un xiquet, que mon pare desitjava que es morira. El delatava la manera de mirar al metge quan li preguntava per ella després de les visites. Don Leandro sempre li contestava que Carmen era major, i algunes vegades, creient que l'ansietat de mon pare era per temor a perdre-la, li pegava uns colpets al muscle i li deia:

—No hi ha pitjor malaltia que ser vell, Ferrer...

Mon pare esbufegava: ell ja ho sabia prou bé, que Carmen era vella —clar que sí—, però segurament pensava que per proferir aquelles divagacions no calia ser metge. Després, fent marrades, mon pare li preguntava per *terminis*; terminis de la fi del seu sofriment —matisava ell—, tot i que jo sabia que el que preocupava de veres a mon pare era el cost de les medicines i les visites de Don Leandro, perquè Carmen mai havia cotitzat a la Seguretat Social, i ara no tenia dret a sanitat gratuïta ni res... I aquella malaltia era com una sangonera per a la nostra malparada economia.

De jove, Carmen havia estat amiga i veïna de la meua àvia. Tot i que les seues famílies estaven socialment molt distants, vivien al mateix carrer —coses dels pobles—. A la guerra, al nuvi de Carmen el van matar els rojos —vaig sentir dir sempre a casa— i, en morir els seus pares, ella es va quedar sola. Llavors, la meua àvia li va oferir que se n'anara amb ella a viure i a ajudar-la. Quan jo vaig nàixer Carmen duia a ma casa més de vint-i-cinc anys, i vaig tardar altres quinze a comprendre l'estatus d'aquella dona dins de la meua família, a mig camí entre parenta i criada. Ma mare em va explicar un dia que allò era una tradició valenciana relativament comuna, i que, així, una amiga li donava llar i treball a una altra amb menys possibilitats.

Va ser el cas que, no tenint una altra família, Carmen es va bolcar en nosaltres amb devoció: es va ocupar de mon pare quan era fadrí, i després ens va criar a la meua germana i a mi. Va lluitar amb nosaltres més que els nostres pares, i ens va voler com a nets propis, tot i que van passar molts anys fins que ho poguerem entendre. Quan la meua àvia va morir, la meua germana va plorar amargament; no ja per ella —que també—, sinó perquè creia que Carmen se n'hauria d'anar de casa. Ma mare li va explicar que no; que ella era com de la família i no se n'aniria mai; li va explicar també que s'havien creat uns lligams afectius amb ella i que moralment no podíem deixar a aquella dona al carrer perquè no tenia on anar. El que no ens va contar ningú —ni la mateixa Carmen— és que, a banda de no estar donada d'alta a la Seguretat Social, feia ja uns quants anys que no cobrava. Quan li ho vaig comentar a mon pare em va fer una explicació molt llarga, de la qual jo vaig concloure —coses de l'edat— que

Carmen cobrava amb amor. Poc després d'aquella conversa —com si la dona volguera posar a prova l'honestetat de mon pare— va quedar estesa al llit i ja no es va alçar.

Mon pare era advocat, però no exercia. Ell mateix tenia bona cura de dir-ho exactament així a tothom cada vegada que tenia ocasió. Quan jo era xicotet, l'única obligació que li coneixia era assistir (de tant en tant) als consells d'administració de l'empresa de ferro i maquinària que havia fundat el meu avi i de la qual n'érem màxims accionistes. Al col·legi, quan em preguntaven on treballava mon pare no sabia què contestar, perquè alló que ell deia *treballar* era estar al despatx de casa, llegint el diari o mirant per la finestra.

El tancament de Hierros del Este ens va vindre de manera inesperada. El gerent —que havia estat el meu pare de bateig— va ocultar la realitat de l'empresa falsejant els llibres de comptabilitat durant anys. Segons sembla, era l'única manera de seguir amb el seu frau. Els escassos dividendes que repartia cada any van resultar ser préstecs del banc, i l'últim any va demanar en junta una suculenta aportació als socis per a substituir maquinària obsoleta. Era renovar-se —va explicar en to apocalíptic— o morir.

I mon pare gairebé es mor de veres. Un dia, al desdijuni, va telefonar una veïna per dir-nos que els treballadors s'havien apostat a l'entrada de la fàbrica, i deien que no havien cobrat des de no sé quin mes. Mon pare va anar cap allà a veure què passava, però ni el van deixar entrar; i quan va preguntar als treballadors pel gerent es van posar com un bou, i fins i tot van arribar a sacsarlo.

—Si el troba —li va dir un d'ells amb un punt d'impertinència— diga-li que nosaltres també l'estem buscant...

D'allà, mon pare va anar a casa del padrí, però tampoc hi era. L'endemà, tot el poble ja sabia que havia fugit, i mesos després, quan va eixir el judici, ens vam assabentar que vivia a Caracas amb una dona vint anys més jove que ell.

Amb la fallida de l'empresa, la nostra família no sols va perdre la principal font d'ingressos, sinó gairebé tot el patrimoni, el qual es va haver de vendre per a pagar deutes a la Seguretat Social, bancs, proveïdors i treballadors. Mon pare va pagar la seua part del deute fins a l'última pesseta; no pel seu sentit de la justícia, sinó per poder anar pel poble amb el cap be alt, i que ningú poguera acusar-lo mai de deure-li cap perra. Va pagar, es va arruïnar, i va patir un infart de cavall.

Un dia, en tornar de l'institut, vaig veure una flamant xapa negra a la façana de ma casa, al costat de la porta: *Ricardo Ferrer del Valle. Advocat*, deïa. No vaig haver de preguntar: era clar que mon pare havia decidit posar-se a treballar. Posar-se a treballar! Vaig recordar la meua àvia, que sempre em deïa que havia d'aplicar-me al col·legi, i ser molt llest, perquè —en cas contrari— em passaria

com a Padilla o a Reverter, homes rics del poble que es van arruïnar en el seu moment, i van haver de *posar-se a treballar*. Ella ho deia abaixant la veu, com si fóra la pitjor desgràcia que li poguera passar a un home (ric). Allà al carrer, vaig tornar a llegir el rètol i vaig pensar que algunes dones —joves ara— contarien als seus nets algun dia històries com aquella de la meua àvia; i que, llavors, les il·lustrarien amb el cas de mon pare.

Quan vaig acabar COU em vaig matricular a la Facultat de Dret de València. O seria més exacte dir que em vaig deixar matricular, perquè no tenia una il·lusió especial, a diferència d'alguns dels meus companys de classe. Per què la universitat, llavors? Doncs perquè era l'única manera de viure la meua pròpia vida lluny de mon pare i ma mare. I per què Dret? Perquè m'havien dit que era de les més fàcils. A mi, l'única cosa que m'havia agradat al batxiller era llegir: llegia tot el que em queia a les mans, i m'havia plantejat estudiar alguna cosa que tinguera a veure amb llengües o literatura, però mon pare va dir que ell no anava a pagar-me una carrera que no tenia *eixida*. Era millor —deia— estudiar dret, seguir la tradició i construir una saga familiar d'advocats. No cal dir que jo no veia cap tradició ni saga enlloc... perquè mon pare no feia ni un any que treballava d'advocat, i no el coneixia ni déu.

Amb la matrícula ja formalitzada, vaig haver de buscar un lloc per a viure a València, perquè estava a seixanta quilòmetres del meu poble, Benafosques —hora i mitja

amb autobús—. Abans, durant el curs, amb diversos companys de classe havíem fet plans de llogar un pis, però quan va arribar el moment, els seus pares van recular —si és que alguna vegada s’havien fet avant— i van decidir dur-los a residències i col·legis majors, per a tindre’ls més controlats. A mi no em feia gens de gràcia estar en una residència d’aquelles, subjecte a normes d’entrada i eixida, així que, a la desesperada, vaig tractar d’acomodar-me amb dos xiques companyes de classe que havien llogat un pis de tres habitacions i volien completar-lo. Però a última hora es van desbaratar els meus plans: les mares —van dir elles— no tenien res contra mi, però preferien completar el pis amb una tercera xica, per raons òbvies. Jo no veia l’obvietat enlloc, però aquelles dos xiques tampoc em feien massa gràcia, i no vaig insistir. Veient esgotades totes les possibilitats, li vaig proposar a mon pare anar a València i buscar un pis d’estudiants als taulers d’anuncis de la universitat. A mon pare no li va agradar la idea.

—Mirarem una residència, com els teus companys —va sentenciar—; a la teua edat no pots viure en un pis amb estranys...

L’endemà vam anar a visitar una residència que li havien recomanat. Ens va rebre el director, molt amable i professional, i a mon pare li va encantar tot: la proximitat a la facultat, les habitacions, l’organització, l’ambient... Deia que tot allò li feia enyorar els seus anys d’universitari. Però quan es va assabentar del que calia pagar, va arrufar les celles com si li hagueren clavat una agulla al cul. Al viatge de tornada va ser ell mateix qui va reprendre el tema del pis compartit. Aquesta vegada ja no parlava de viure amb estranys; va començar dient *desconeguts* i, abans

d'arribar a casa, ja deia *companys*. Finalment, a la nit, al sopar, va cedir, remugant i amb una condició: que es reservava ell la decisió final respecte al preu i els companys.

—Aniré demà mateix a València, a veure si trobe un pis decent —vaig dir, satisfet.

—Ves, però no et comprometes a res —va dir amb fermesa—; tingues en compte que ens ha de semblar bé a ta mare i a mi.

Ma mare pintava poc en aquells assumptes. Possiblement l'esmentava per guanyar pes al seu argument. En qualsevol cas l'endemà vaig anar a València. Tot sol. Era la primera responsabilitat que prenia a la meua vida, i estava exultant. Tenia clars els requisits: el pis, baratet; i els companys, *estudiosos i bons xiquets*. Millor encara seria un pis amb estudiants de Dret —havia remarcat ell—: així ens podríem ajudar amb els estudis i més coses.

Mai oblidaré la primera vegada que vaig veure la façana de la Facultat de Dret. Possiblement l'haguera vista abans en viatges amb els meus pares a València, però mai m'havia aturat a considerar-la com aquell dia. La primera idea que em va vindre al cap era que m'havien enganyat tots els que m'havien aconsellat estudiar Dret per ser fàcil; que dins d'aquell edifici ranci res no podia ser fàcil. Vaig travessar el carrer, vaig obrir els pesats portalons de ferro i vidre, i vaig creuar l'enorme hall, completament desert. Em vaig apostar davant un taulell que deia *Consergeria* i els vaig contar als dos bidells uniformats el motiu de la meua presència allà amb tot luxe de detalls —fins i tot amb alguna al·lusió a mon pare—. Tot i semblar avorrits de llegir els diaris que tenien estesos a les taules, la meua vida no devia

interessar-los massa. Un d'ells ni va alçar la vista. L'altre em va mirar i va assenyalar amb l'índex cap a la meua esquena.

—Allà ho té, senyor...

Era la primera vegada que em deien *senyor*. De fet, ni tan sols m'havien tractat mai de vostè. Vaig pegar mitja volta i vaig anar cap al tauló. En realitat eren dos taulons. Ja de prop, vaig veure el maremàgnum d'anuncis que s'amuntegaven, uns damunt dels altres. Vaig començar a llegir entre aquell embolic de notes disperss, rebutjant els d'acadèmies, de fotocòpies econòmiques, o de cursos d'esoterisme —que també n'hi havia—. També passava per alt els de pisos si eren d'immobiliàries. Aviat me'n vaig adonar que el patró *es busca estudiant per a completar pis* es repetia amb certa freqüència, així que la selecció seria fàcil. Fàcil? Abans d'un minut ja estava perdut en una fantàstica confusió de metres quadrats, nombre de banys i dormitoris, preu per mes, minuts a peu fins a facultats... Massa dades juntes per a recordar i comparar. Tal vegada hauria de començar a prendre notes, asseure'm després a un banquet i comparar-ho tot... Anava a traure'm el meu bloc per a començar a anotar, quan em va cridar l'atenció una nota escrita en retolador roig, amb cal·ligrafia molt lligada i els punts de la *i* com a pilotes: oferia una habitació solta a *estudiant universitari de cursos superiors*. Era l'únic —vaig pensar— que tenia una condició que jo no complia. I a eixe vaig telefonar.

Leonardo preparava oposicions a notaria i necessitava tot el silenci del món, per allò havien posat *cursos superiors*: perquè volien un llogater que no fóra massa jove. Tot això va dir una veu de xica quan li vaig dir que cridava per l'anunci del pis.

—No volem —va afegir— joves escandalosos que facen soroll a la nit. O que es munten festes amb amics...

—Jo no sóc escandalós —em vaig defensar—, però la veritat és que faré primer de Dret enguany...

—Bé, si eres formalet, supose que no hi hauria inconvenient. Tampoc és que siguem monjos de clausura, nosaltres...

La xica semblava tindre'n prou amb la meua paraula.

—Hauràs llegit els detalls del pis i el preu —va dir—. Si vols vindre més tard, al voltant de les sis, estarà Leonardo. Veus el pis i ja parlem...

Anomenava a Leonardo com qui anomena a déu. Em preguntava si seria nuvi, germà o què. Vaig dir que em semblava bé tot i em vaig acomiadar. Estava emocionat. Havia parlat de coses serioses. Jo, tot sol. A més, el lloguer entrava dins del que mon pare havia considerat acceptable el dia anterior. I allò de compartir pis amb un futur notari li agradaria encara més, segur. Em vaig quedar fent temps als jardins del Passeig a la Mar, assegut a un banc, a l'ombra d'una savina, i mirant les façanes de les facultats i els cotxes, veient-los amuntegar-se als canvis de semàfor, i distanciar-se després mandrosament. Aviat vaig caure en la letargia d'una ciutat que semblava resistir-se a eixir de l'estiu, i quan me'n vaig adonar, ja era l'hora d'anar a veure el pis, que —segons el paperet del tauló— estava a quinze minuts a peu de la facultat.

Leonardo m'esperava a la porta del pis, ocupant amb el seu cossot quasi tot el marc. Tenia just l'edat que jo havia imaginat —fregant els trenta—, i el seu bigot i pera semblaven rivalitzar en protagonisme amb les seues grans ulleres negres de pasta. El cabell, rull i curt, estava divi-

dit en dos pavellons —es diria que contra la voluntat del propi cabell— per una ratlla lateral propera a la templa. Quan vaig arribar on ell estava, va fer un pas arrere i em va encaixar la mà.

—Dante —va dir, assenyalant-me amb l'índex—. Sóc Leonardo. Com va?

Malgrat el seu aspecte, tenia veu de soprano. Ja dins de la casa, va aparèixer una xica (la del telèfon, vaig suposar), que em va besar, es va presentar — Laura— i va dir que s'havia esperat trobar a un xic encara més jove. Tenia una cintura fina, i era molt blanca de pell. Duia el cabell recollit en un monyo alt que li feia la cara graciosa. Havia de tindre almenys sis o set anys menys que ell: si eren parella —vaig pensar— havia de ser per allò de l'atracció dels pols oposats.

Quan vam seure, Leonardo també va dir que s'havia imaginat un xic més jove, i es va aprestar a justificar allò dels cursos superiors de l'anunci com que era un simple tamís; que ell també havia sigut jove... Doncs ningú ho hauria dit —vaig pensar—. Tanta justificació era un poc estranya: m'acceptaven —sospitava jo— perquè ningú demanava per l'habitació, i havien decidit baixar el llistó als aspirants. Leonardo també es va referir al silenci: era important perquè tenia les oposicions en vuit mesos. A més, ella tenia l'últim examen de la carrera al febrer...

—Toca fusta —va interrompre'l ella somrient, al mateix temps que pegava colpets amb els dits a la taula del menjador.

—Si l'alineació dels planetes és favorable... —va rematar Leonardo, tolerant la broma.

Vaig riure jo també, afegint-me a l'animació.

—Fins l'any passat —va continuar ell— fèiem classes particulars tots dos, però ara necessitem traure més hores d'estudi i... com que tenim una habitació lliure, doncs hem pensat: xe, si lloguem l'habitació lliure a algú i ens ajuda a pagar el pis, no cal fer classes tu i jo...

—Ja...

Estàvem asseguts a un tresillo amb una tauleta que era una caixa de fusta a la qual es podia llegir el nom d'una cooperativa de taronja de Gandia, i rematada amb un cristall rodó. Els altres mobles del saló s'havien pintat de roig, en el que semblava un intent desesperat per dissimular la seua antiguitat. Completaven la decoració tres posters, enormes, de pel·lícules clàssiques; dos focus orientables al sostre; i un llum de peu nou, molt modern. Vaig suposar que no havien escatimat en allò perquè pensarien endur-se'l el dia que se la foteren d'allà. Era la primera saleta que veia en la meua vida sense televisió. Leonardo i jo estàvem un enfront de l'altre, ell mig afonat —malgrat la seua grandària— entre els plecs de l'enorme cobertor que feia de tapisseria. Laura estava darrere del sofà, amb una cama en terra i l'altra muntada al respatllet. Tenia el genoll a un pam escàs del cap de Leonardo i duia una samarreta d'una discoteca de Benidorm, pantalons curts de gimnàstica i sabatilles de pelfa. Per un moment vaig imaginar com serien les nits d'hivern allà, els tres en família, i no vaig estar segur que m'agradara. Però, d'altra banda, també vaig discórrer que, si de veres volia viure la meua pròpia vida, no era qüestió de ser massa fetiller...

—...aquestes coses no es poden precisar al centímetre —estava dient Leonardo mentre jo m'havia perdut en

divagacions—, perquè d'electricitat per exemple no se'n gasta la mateixa al setembre que al gener.

—Crec que prendré notes perquè tants números...

—vaig dir jo, incorporant-me per a traure la llibreta de la butxaca dels texans.

—T'ho he anotat tot ací —va dir Laura, passant-me un full doblegat.

—Moltes gràcies —vaig dir, fent-li una ullada al paper—. Jo li ho explique tot a mon pare, i ja us diria. És que mon pare voldrà saber quant...

—Cap problema —va resoldre Leonardo.

—A més —vaig afegir— no m'estranyaria que volguera veure el pis ell...

—Quan vulga. Ací estem...

Leonardo va obrir els braços demostrant que no tenia res a amagar. Laura, sempre riallera, va dir:

—Amb tan bon xiquet que semblés... i ton pare no es refia de tu?

Vaig pegar musclada.

—Les manies de mon pare... Seria llarg d'explicar —vaig dir esbufegant.

Els dos es van mirar amb complicitat i van riure.

—Haurà de veure la casa i l'habitació, el xic —va dir Laura, després, posant-se dreta.

—Clar, clar...

Ens vam alçar i vam anar en tirera per l'estret corredor, fins que Laura va obrir l'última porta i es va colar dins. Leonardo va passar de llarg i em va deixar passar amb una mitja reverència.

—*Voilà* —va dir Laura, obrint la llum i la finestra.

L'habitació era antiga també —com tot el pis— i el

llit era de matrimoni. Hi havia un armari de lluna i dos tauletes de nit amb calaix i portella gran —d'aquelles per posar l'orinal—. Ací havien optat per repintar tots els mobles de blanc. Vaig traure el cap per la finestra que Laura havia obert, i vaig mirar el desllunat, que em va semblar molt llòbrec. Malgrat això, vaig proferir un *ahà*, com si tot fóra en ordre. Leonardo, des de la porta, va assenyalar el llit de matrimoni.

—Els amos del pis tenien una filla fadrina.

Vaig assentir i vaig temptar el somier amb les dos mans.

—Per això és de matrimoni —va explicar—. Igual de gran que la nostra...

—Somier i matalàs estan quasi nous —va apuntar Laura—. Dormiràs com un tronc. T'ho dic per experiència.

—Jo puc dormir dret, si cal —vaig fer broma, passant per alt el comentari de Laura: *per experiència?* No acabava de dir Leonardo *el nostre llit?*

Del dormitori vam passar a la cuina i al bany, que era l'única peça que havia estat reformada. Només va romanre una porta sense obrir —la seua, vaig deduir.

—Doncs açò és el pis, xiquet...

Leonardo es va posar de puntetes dos vegades i va clavar les mans a les butxaques, la qual cosa jo vaig interpretar com que s'havia acabat la visita. Em vaig acomiadar promentent una resposta ràpida, en un sentit o en un altre, perquè —vaig insistir— la decisió final no era a les meues mans.

Quan vaig arribar a casa vaig donar a mon pare complida informació del pis... i de Laura i Leonardo. Després

li vaig ensenyar el full que m'havia donat ella, al qual jo havia afegit nom, adreça i telèfon. No esperava que em diguera que sí de seguida, però esperava, almenys, que reconeguera el meu treball. Gens ni miqueta. Es va limitar a escoltar-me amb atenció —que ja era prou per a ell—. Després va quedar en silenci un instant, amb la mirada perduda, com si reflexionara.

—I dius que ell té quasi trenta anys? —va dir a la fi—. Pegaria més de company meu que teu...

—No m'ho ha dit però estarà sobre els trenta, sí...

—I dormen junts sense ser matrimoni... —va intervingre ma mare.

—Això no és important ara —la va reptar mon pare sense deixar-la acabar.

Sovint mon pare mostrava eixa actitud amb ma mare, fent-la callar com qui apaga un foc menor abans que es propague. En qualsevol cas, vaig decidir respondre.

—Jo què sé si dormen junts, mamà. No he estat amb ells ni vint minuts...

—Com que has dit que només hi ha dos habitacions... —em va interrompre ma mare amb el seu candor habitual—. Si una la lloguen, només cal restar...

—Doncs junts dormiran —vaig admetre, veient que era estúpid tractar de negar l'evidència.

Mon pare no va entrar més en el tema. Es va guardar la fulla a la butxaca del batí, i aquella nit no es va parlar més del tema —ni l'endemà, ni despús-demà, ni a l'altre...—. Tot cavil·lós, vaig preguntar a ma mare dies després, qui —sorpresa— em va contestar amb una altra pregunta.

—Però... que no t'ha dit res ton pare?

Ara el sorprés era jo.

—Doncs ha parlat amb eixe xic... —va dir—. No m'ix el seu nom.

—Leonardo?

—Leonardo —*Leoncio* anava a dir...

—Han parlat? El papà i Leonardo... han parlat?

—Després-ahir van parlar... No —es va desdir ma mare, en recordar—: el dimarts, va ser. És estrany que no t'haja dit res... Quin cap volat.

—I què diu? —vaig preguntar, tot nerviós—. Què t'ha dit?

—Ah, molt bé, sí. Van estar una bona estona parlant, segons sembla. Li va causar molt bona impressió el xic, sí. Molt seriós, va dir ton pare. Fins i tot van parlar de professors que coneixia ton pare que encara feien classe...